

Széll Rita

Thoinot Arbeau és a tánc mestersége

A különböző udvari társastáncformák a szórakozás alapvető részét képezték a 15–18. században. E tánc típusokat a sokrétű dokumentáltság is megkülönbözteti a néptánctól, amelyben gyökereznek. Az első, táncforrást is hátrahagyó táncmesterek a 15. századi Itáliában működtek. A lejegyzés módszere, mélysége időről időre változott. Mint ahogy a táncmesterek mindennapi tennivalói is a különböző korszakokban.

Nehéz elképzelni, hogy mit jelentett a reneszánszban vagy a barokk korban táncmesternek lenni. Manapság ahhoz vagyunk szokva, hogy a zenész muzsikál, a táncos pedig táncol. Ez azonban nem mindig volt így, s ez a kétféle tudás megfért, sőt kívánatos volt egy személyben.

A táncmester – arisztokraták, később polgárok táncoktatásával foglalkozó szakember – a bálók, udvari ünnepek, idővel színpadi előadások megálmodója és rendezője. Egy személyben koreográfus és zeneszerző, ceremóniamester és illemtanár. Ért a hangszeres játékhoz, víváshoz, lovagláshoz, tanult a költészetben, filozófiában, esztétikában, matematikában. Összegezve: nagyra becsült, sokoldalú művész, s olykor táncelméleti munkák szerzője. A táncforrások nyelvi sokszínűsége, archaizáló stílusa viszont gyakran jelent akadályt a megfejtésben.

A *Táncmesterek* című sorozattal reneszánsz és barokk szerzők korszakos jelentőségű műveit kívánjuk magyar nyelven elérhetővé tenni. Ezeknek a kezdetben kéziratos, később nyomtatott formában fennmaradt tánckönyveknek, valamint egyéb publikációknak és ikonográfiai anyagoknak köszönhetően ma is újrateregethetjük Európa különböző országainak udvari-, társas- és színpadi táncait.

Valamennyi tánclejegyző megegyezik abban, hogy a tánc örömforrás, a tánc gyönyörködtet, de egyben komoly testedzés is, s az egészség megtartásának, csakúgy, mint a jólneveltségnek, szerves része. A *Táncmesterek* sorozat első kötetének szerzőjét, bár hivatását tekintve nem volt táncmester, tánckedvelő laikusként hátrahagyott, méltán híressé vált műve egyértelműen a táncmesterek sorába emeli.

Jehan Tabourot (1520, Dijon – 1595, Langres) francia egyházi méltóság, zene- és tánckézikönyv író. Neves burgundi családból származott, jogot tanul Dijonban, Poitiers-ban és valószínűleg Párizsban is. Egyházi karrierjét kinevezéseiből ismerjük. Álnevek mögé rejtőzve több világi művet publikált. Leghíresebb ezek közül az *Orchesographia* című zene- és tánckézikönyv, amely 1588-ban kapott kiadási privilégiumot és 1589-ben jelent meg. Langres kanonokja a tánc mesterségéről írott művét a Thoinot Arbeau anagrammatikus írói álnév mögé bújva adta ki. A könyv fedőlapján ez áll: „*Orchésographie et traité en forme de dialogue par lequel toutes personnes peuvent facilement apprendre et pratiquer l'honnête exercice des dances*”, azaz: „*Értekezés dialógus formájában, mely által bárki könnyű szer-*

rel megtanulhatja és gyakorolhatja a tánc tisztas mesteriségét.” A mű posztumusz kiadására változtatlan tartalommal, de meghosszabbított címmel (*Orchesographie, methode, et teorie en forme de discours et tabulature pour apprendre a dancier, battre le Tambour en toute sorte & diversité de batteries, louëdu fifre & arigot, tirer des armes & escrimer, avec autres honnestes exercices fort convenables a la ieunesse*) 1596-ban kerül sor.

A humoros hangvételű írásban a 69 éves Mester a reneszánsz legdivatosabb, többségükben Európa-szerte elterjedt tánc típusait nemcsak felsorakoztatja, hanem meg is tanítja. A traktátus szól a báli szokásokról, a zenéről, az előadói gyakorlat kérdéseiről és a használatos hangszerekről is. A művelt társaság mindennapi táncgyakorlatát rögzítő könyv tartalmaz csoportos, páros, valamint színpadias és egzotikus táncokat is. A lejegyzett repertoár mutatja, hogy Arbeau jól ismerte a korszak táncnyelvét. A reneszánsz táncok alapformáikban legvilágosabban, és nem egy típus tekintetében kizárólagosan, csak nála jelennek meg Franciaországban. „Végigkomponált” koreográfiát Arbeau nem minden esetben közöl, viszont sok lépést és kombinációt megad, utalva azok fűzés módjára, koreográfiai szerkesztési elveire és jellegzetes térformáira.

Arbeau a táncok rögzítésére – a reneszánszban szokásos szöveges leírás mellett – különleges tabulációt alkalmaz. Módszere, a vertikálisan elhelyezett vonalrendszer, a táncmozdulatok szöveges hangonkénti hozzárendelésével, egyedülálló. Tabulatúrája a mozdulatok időbeliségét is megadja. A tabulatúrában minden lépés, illetve mozdulat kezdete az a hang, amelyik mellé vagy alá írva van. A kiírt utasítás a következő lépésig, mozdulatig tart.

A lépés elnevezéseket csak ott fordítottuk magyarra, ahol a fordítás által nem csorbult a kifejezés tartalma, de ahol zavart keltő lett volna, ott megtartottuk az eredeti francia terminust. Néha a tabulatúrákban – a praktikum és a jobb érthetőség kedvéért – a két külön sorban megjelölt utasítást egy sorban szerepeltetjük. Ezeket a helyeket lábjegyzetben szintén feltüntetjük.

A lépés- és mozdulat-instrukciókkal kiegészített táncdallamok, a megrajzolt figurák, mind az értelmezés, a rekonstrukció segítői. Azok az Olvasók, akik az *Orchesographia* gyakorlati alkalmazásához, a könyv zenei kérdéseire szeretnének bővebb magyarázatot, illetve konkrét segítséget kapni, vagy éppen a tánc típusok története iránt érdeklődnek, forgassák a sorozat szerkesztőjének korábban megjelent kötetét, a *Régi táncok iskoláját* (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001).

Az *Orchesographia, avagy a tánc mesterisége* fontos kortörténeti dokumentum, minden régi táncsal és régi zenével foglalkozó ember bibliája. Anyaga sokféleképpen felhasználható. Kézenfekvő, hogy színpadra lehet állítani, de alkalmas a nagyközönség bevonására, tánc házak tartására is. A régi táncok által valóságosan is átélhetővé válik mindaz, amit a társművészetek találkozása jelent. Emellett a régi táncok ismeretének, a történelmi társastáncok korabeli forrásokon alapuló, a legújabb tánc tudományi kutatási eredményeket figyelembe vevő alkalmazásának fontos hatása lehet nemcsak a táncművészeti képzésre, de a zeneművészeti oktatásra is. A régi táncok gyakorlatának, a tánc karakterek ismeretének hangszeres játékot inspiráló és transzformáló hatása már bizonyított.

(*Thoinot Arbeau: Orchesographia, avagy a tánc mesterisége. Fordította: Jeney Zoltán. Szerkesztő: Széll Rita. Prae.Hu – Arbeau Art, Budapest, 2009. Táncmesterek sorozat, sorozatszerkesztő: Széll Rita*)